

Борис БЕЗЗУБКО,

асистент кафедри економіки та менеджменту

ДонНАБА

МОНІТОРИНГ І КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

На даний час важливими етапами стратегічного планування є етапом є здійснення періодичного моніторингу (комплексного процесу збирання і обробки інформації, що стосується етапу планування або виконання завдання проекту) та оцінка якості розроблених стратегічних документів. Метою оцінки є те, як виконується планове рішення (проект) у встановленому порядку з точки зору досягнення цілей та додержання графіку [4, с. 4]. У проекті Закону України «Про державне стратегічне планування» визначається моніторинг як збір, систематизація, проведення аналізу і узагальнення звітів, іншої інформації про хід виконання документів державного стратегічного планування для забезпечення належного і своєчасного досягнення очікуваних результатів [6].

Проблеми регіонального і місцевого розвитку широко досліджувалися вітчизняними вченими, насамперед В. Бабаєвим, В. Вакуленком, М. Долішним, В. Куйбідой, та ін. Серед дослідників розвитку територій слід виділити Б. Адамова, О. Бойко-Бойчука, Г. Ветрова, О. Карлову, О. Карого, В. Мамутова, Е. Міллса, О. Широкова, С. Юркову та інших. Практичні аспекти стратегічного планування територій розглянуто в працях М.А. Латиніна, В. Нудельмана, О. Панухнік. Але, незважаючи на різноплановість проведених досліджень, недостатньо вивченими залишається проблеми моніторингу, контролю та оцінки стратегічних документів соціально-економічного розвитку територій на регіональному та місцевому рівнях,

Для успішного виконання моніторингу необхідно чітко формулювання цілей та завдань. Основною метою моніторингу є забезпечення реалізації та постійна підтримка актуальності Стратегічного плану. Основними завданнями моніторингу реалізації документів державного СПТ є наступні (складено з урахуванням [7]):

- 1) спостереження, збір, систематизація та узагальнення інформації про соціально-економічний розвиток території (населеного пункту);
- 2) оцінка результативності та ефективності реалізації СПТ, у тому числі прогнозування та програмно-цільового планування;
- 3) оцінка ступеня досягнення запланованих цілей соціально-економічного розвитку, цілей стратегічних документів;
- 4) оцінка впливу внутрішніх і зовнішніх умов на плановий та фактичний рівень досягнення цілей соціально-економічного розвитку, оцінка причин, що викликали невиконання стратегії або відхилення від запланованих показників;
- 5) оцінка відповідності строків, ресурсів і очікуваних результатів, заходів державного СПТ та бюджетної політики;
- 6) розробка пропозицій щодо підвищення ефективності функціонування системи державного СПТ;

7) оцінка рівня розвитку, проведення стратегічного аналізу, виявлення ризиків та своєчасного вжиття заходів щодо їх запобігання.

В Україні існує ряд систем моніторингу, передбачених Державною стратегією регіонального розвитку (при Міністерстві регіонального розвитку та будівництва та Міністерстві економіки України [5]), система моніторингу державних цільових програмах та бюджетних програм (при Міністерстві економіки та Міністерстві фінансів). У 2011 р. було прийнято Порядок розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку [3]. Але, на нашу думку, моніторинг має істотні відмінності від оцінки (табл. 1).

Таблиця 1

Основні відмінності між моніторингом та оцінкою

Показники	Моніторинг	Оцінка
Частота і терміни проведення	Проводиться безперервно	Після закінчення проектів (програми) в цілому або їх певного етапу
Напрямок проведення	Використання ресурсів, здійснення діяльності, оцінка результатів і	Оцінка результату, досягнення конкретної цілі
Сутність	Запланована діяльність та результати порівнюються із фактичними	Аналізуються причини досягнення / не досягнення запланованих результатів

Відповідно до цього документа, з урахуванням [1, с. 24], досвіду українських міст [2] запропонована структура Положення про проведення моніторингу виконання стратегічних документів на місцевому рівні (планів). У населеному пункті має бути обов'язково прийнято Положення про моніторинг СПТ, розроблені відповідні методичні рекомендації по його проведенню. Рекомендується проводити моніторинг СПТ агенцією місцевого розвитку, у такому випадку будуть отримані переваги як внутрішньої, так і зовнішньої оцінки (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги та недоліки внутрішньої і зовнішньої оцінки здійснення СПТ

Види оцінки	Переваги	Недоліки
Внутрішня оцінка	менш затратна, з повною інформацією про програму	Заангажованність. Недостатній професійний рівень володіння методичним і аналітичним апаратом оцінки
Зовнішня оцінка	Високий професійний рівень, об'єктивність оцінки	Висока вартість, не знання місцевої специфіки

Важливим етапом стратегічного планування є оцінка якості стратегічних документів. Для цього пропонується використовувати метод експертних оцінок.

Оцінка може відбуватися за наступним групам показників (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка якості розробки та реалізації стратегічних документів

Назва груп показників оцінки	Значення блоку для успішності СП в цілому ВАГА блоку* від 0 до 1
- оцінка підготовчого етапу СП:	0,2
- професіоналізм кадрів;	0,1
- участь громадськості у СП	0,05
- оцінка організації здійснення СП	0,1
- оцінювання змістовності стратегічного плану	0,2
- оцінка реалізації стратегії	0,3
- оцінка оформлення й просування стратегічних документів	0,05
Загальна сума ваги по всім блокам оцінки	1

*- визначено під час експертного опитування

З метою забезпечення контролю за досягненням поставлених цілей визначено перелік показників – індикаторів. Індикаторами досягнення пріоритетів і завдань Стратегії є варіантні прогнозні величини, що відображають рух за обраними стратегічними напрямками. Моніторинг здійснюватиметься за кількісними та якісними показниками (індикаторами).

Усереднений коефіцієнт виконання планових значень цільових індикаторів структурного підрозділу розраховується за формулою 1:

$$KCP = \sum K_n / n \quad (1),$$

де: KCP – усереднений коефіцієнт виконання планових значень цільових індикаторів структурного підрозділу; K_n – коефіцієнт виконання планового значення n -го цільового індикатора структурного підрозділу; n – кількість цільових індикаторів, встановлених для структурного підрозділу.

Фактичний рівень виконання n -го цільового індикатора структурним підрозділом за підсумками звітного періоду розраховується за формулою 2:

$$K_n = T_\phi / T_{nl}, \quad (2),$$

де: T_ϕ – фактичний рівень виконання n -го цільового індикатора структурним n підрозділом за підсумками звітного періоду; T_{nl} – плановий рівень виконання n -го цільового індикатора структурним n підрозділом за підсумками звітного періоду.

Моніторинг реалізації стратегії розвитку населених пунктів (територій) здійснюється шляхом встановлення відповідних індикаторів, виконання заходів з відстеження, підготовки та оприлюднення результатів моніторингу. Конкретний перелік індикаторів визначається Методикою проведення моніторингу, що затверджується Кабінетом Міністрів України.

Відповідно зі стандартами якості для того, щоб організація була успішною, потрібно, щоб управління та контролювання її діяльності проводили в систематичний і прозорий спосіб. Сталий успіх забезпечуватиметься лише запровадженням комплексної системи управління якістю, орієнтованої на

потреби та очікування всіх зацікавлених сторін. Тому система управління якістю суб'єкта місцевого самоврядування, який надійно та успішно функціонує, має охоплювати всі види діяльності та процеси, які можуть впливати на його здатність задовольняти вимоги своїх замовників (громадян), а також інших зацікавлених сторін, наприклад, органів влади на регіональному чи національному рівнях.

Таким чином, встановлено, що СПТ буде ефективним тільки при наявності постійно діючого робочого органу зі СПТ. З метою удосконалення організаційного механізму СПТ запропоновані два варіанти форм організації діяльності (створення агенцій місцевого розвитку та спеціалізованого відділу СПТ при органі державної влади). Важливим етапом роботи є оцінка якості стратегічних документів. Запропоновано здійснювати оцінку якості СПТ шляхом розрахунку інтегрального показника якості СПТ на основі проведення експертних оцінок стратегічних документів.

Список використаних джерел

1. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналітична доповідь. – К. : НІСД, 2011. – 47 с.

2. Положення про моніторинг впровадження стратегічного плану економічного розвитку міста Рівно: додаток до розпорядження міського голови від 02.11.2007 р., № 1936 р.

3. Порядок розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]: від 16.11.2011 р., №1186. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/!186-2011-%DO%BF>.

4. Посібник з моніторингу Практичні рекомендації щодо впровадження ефективного моніторингу регіонального розвитку в Україні. Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: EuropeAid/125234/C/SER/UA, 2011. – 84 с.

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку» від 16.11. 2011 р., № 1186.

6. Проект Закону України «Про державне стратегічне планування» від 15.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/7uicN1022.322.0>.

7. Проект Федерального закона «О государственном стратегическом планировании» от 9.02.2012 г., № 143912-6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=PRJ;n=98798>